

ЗРОСТАННЯ НЕРІВНОСТІ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація. У роботі досліджено вплив фінансової нестабільності, що є наслідком пандемії, на економічну нерівність. Обґрунтовано, що наслідком пандемії COVID-19 є зниження доходів населення і зростання нерівності всередині країн. Запропоновано напрями подальшого запобігання збільшенню нерівності в умовах фінансової нестабільності.

Ключові слова: економічна нерівність; фінансова нестабільність; пандемія, криза.

THE INCREASE IN INEQUALITY IN CONDITIONS OF FINANCIAL INSTABILITY

Abstract. In this paper the impact of financial instability as a consequence of the pandemic on economic inequality is investigated. It is substantiated that the consequence of the COVID-19 pandemic is a decrease in income and an increase in inequality within countries. The directions of further prevention of the increase of inequality in conditions of financial instability are proposed.

Keywords: economic inequality; financial instability; pandemic, crisis.

Останній 2020 рік став повною несподіванкою для соціально-економічного розвитку. Економіка країн з трансформаційним ринком та тих, що розвиваються поступово зростала протягом останніх десятиліть. Проте з початком пандемії COVID-19 зростання економіки призупинилося та поставило під сумнів успіхи у зниженні бідності, тривалості життя та зменшило доходи найменш захищених верств населення. Відбувається поглиблення соціально-економічної нерівності та збільшення прірви між багатими та бідними. Наслідки COVID-19 поглиблюють нерівність ще сильніше, ніж попередні минулі кризи, оскільки заходи щодо стримування пандемії, попри підтримку держави, негативно відобразилися на соціально уразливих категоріях працівників та власниках малого підприємництва.

Метою дослідження є критичний аналіз нерівності внаслідок фінансової нестабільності, викликаной пандемією COVID-19.

За даними звіту ООН [1] у світі наслідки нерівності відчувають на собі 70% населення світу. За останні 25 років розрив у доходах населення збільшився у більшості багатих країн та деяких з середнім рівнем розвитку, особливо у Китаї. Автори звіту ООН попереджають, що нерівність у доходах є перешкодою економічному розвитку та сприяє масовим протестам і соціальним потрясінням, як у багатих країнах так і у бідних. Умови, в яких опинилися країни внаслідок пандемії спричинили фінансову нестабільність як окремих держав, так і окремих категорій населення.

Нерівність є явищем, що властиве для усіх суспільств, і розглядається нами як відносна оцінка розвитку, що пов'язана з розподілом багатства, майна, власності, капіталу, доходу, економічної влади, соціальних послуг, засобів виробництва тощо, проте рівень нерівності не є постійним.

Історично виділяють чотири фактори, що приводять до скорочення економічної нерівності: епідемії, війни, революції та розпад держави [2]. У останній доповіді МВФ «Перспективи розвитку світової економіки» досліджувалися два фактори щодо впливу сучасної пандемії COVID-19 на нерівність: можливість людини працювати на дому та скорочення ВВП, яке очікується у переважній більшості країн внаслідок протиепідемічних заходів. Дослідники Міжнародного валютного фонду Г. Кугат та Ф. Нарита здійснили аналіз у 106 країнах світу та визначили, що середнє значення коефіцієнту Джині для країн з ринком, що формується та тих, що розвиваються збільшився до 42,7, що відповідає рівню 2008 року [3]. Тобто рівень нерівності зріс у багатьох країнах, це стало наслідком зниження доходів та спаду ВВП.

У 2020 році світова економіка скоротилася на 4,3%, що більше, ніж у два з половиною рази, ніж під час глобальної фінансової кризи 2008-2009 років [1]. У доповіді про людський розвиток ООН [4] експерти зазначають, що внаслідок зниження глобального доходу від 40 до 60 мільярдів населення

можуть опинитися за межею бідності. Половина працюючих людей можуть втратити роботу протягом найближчих декількох місяців, а вірусна епідемія може коштувати світовій економіці 10 трлн. доларів.

Тому ми вважаємо, що наслідки коронавірусної кризи світ буде спостерігати ще декілька років поспіль. Обмежувальні заходи, пов'язані з пандемією, що вводять країни, негативно позначаються на економіці держав та призводять до зростання нерівності. Проте, якщо звернутися до історії, то наприклад, чума у XIV столітті призвела до значного скорочення населення і водночас до підвищення добробуту, оскільки через зменшення робочої сили зріс попит на працівників, що позначилося на підвищенні заробітної плати та збільшенні доходів громадян. Це посприяло зменшенню нерівності.

Чи можуть сучасні події та заходи країн сприяти скороченню нерівності та стати стимулом до «зрівняння доходів»? У даному випадку можна розглянути два світових тренди щодо нерівності. Перший торкається міжкраїнової нерівності, її скорочення можна досягти за рахунок конвергенції доходів, коли бідні країни поступово наздоганяють багаті країни. Прикладом може бути розвиток Китаю, країн Центрально-Східної Європи, країн НІК тощо.

Іншою тенденцією є те, що незалежно від ситуації з нерівністю між країнами ми спостерігаємо зростання нерівності всередині країн. Карантинних обмежень дотримувалися практично усі країни, проте бідні країни мали менше ресурсів, щоб надати допомогу уразливим верствам населення або тим категоріям, які постраждали внаслідок певних обмежень. Багаті країни мали більше можливостей підтримувати своїх громадян. Тому ми вважаємо, як наслідок цього нерівність всередині країн, особливо з економікою, що розвивається та трансформується буде зростати та їм буде складніше подолати післякризовий період. Негативним фактором також у таких країнах є обмежений доступ до цифрових технологій, гаджетів та Інтернет ресурсів. Міжкраїнова нерівність також може зрости, але незначно, що підтверджували дослідження МВФ, ООН [1; 3; 4].

Нерівність у доходах у значній мірі визначається структурою економіки, попитом і пропозицією на різні навички, освіту тощо. Особливостями сучасної ситуації щодо нерівності в умовах фінансової нестабільності є такі: продовжує наростати нерівність в доходах і не відбувається згладжування різних видів асиметрії доходів через обмеження доступу до праці; недостатня ефективність методів регулювання під час пандемії, домінує інститут «ручного управління»; механізми стимулювання доходів відсутні, відбувається надання цільових соціальних трансфертів; система соціальних пільг "працює" більше на забезпечені верстви населення, а не на підтримку бідних; бідні обмежені в доступі до Інтернет ресурсів та цифрових технологій.

Тому, проаналізувавши різні джерела [1-4] ми виокремили головні чотири напрями, які сприятимуть запобіганню нерівності в умовах фінансової нестабільності. По-перше, це інвестиції у програми професійної підготовки та перепідготовки, що в перспективі можуть сприяти працевлаштуванню у ті сфери, які адаптовані до умов карантину та можуть адекватно замінити звичайну сферу діяльності, яка не пристосована до наслідків пандемії. Це розширення знань у сфері діджиталізації, Інтернет обізнаності, фінансових послуг, цифрової освіти та технологій.

По-друге, потрібно проводити роз'яснювальні роботи з приводу офіційного працевлаштування, що є певною страховкою від непрацевдатності, гарантією виплати соціальних трансфертів, отримання мінімальної заробітної плати тощо.

По-третє, теперішня ситуація з пандемією дала можливість виявити слабкі місця у системі охорони здоров'я. Тому потрібно передивитися принципи і механізми медичної реформи, удосконалити медичні послуги та передбачити зростання заробітної плати для категорій медичних працівників, що знаходяться у зоні ризику.

По-четверте, з метою скорочення нерівності потрібно ввести співвідношення між мінімальною і максимальною заробітною платою (політика регулювання доходів), базуючись на досвіді розвинутих країн.

Отже, в умовах пандемії ми спостерігаємо падіння ВВП більшості країн, особливо тих, що розвиваються та трансформуються (до яких належить і Україна). Нерівність в умовах коронакризи, яку ми сприймаємо як нестабільні фінансові умови розвитку, зростає в середині країн та між ними. Перспективними напрямами розвитку щодо скорочення нерівності в умовах фінансової нестабільності є такі: перенесення акцентів на зниження рівнів асиметрії в доходах населення в довгостроковій перспективі з метою її згладжування; підтримка інститутів стимулювання отримання

доходів; впровадження цифрових технологій та розширення доступу до онлайн освіти; зміщення пріоритетів соціального захисту в сторону бідних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мировая экономика после пандемии: ООН призывает к глобальной консолидации. URL: <https://www.un.org/development/desa/ru/news/policy/мировая-экономика-после-пандемии-оон.html> (дата звернення: 27.01.2021).
2. *Scheidel, Walter* The great leveler : violence and the history of inequality from the Stone Age to the twenty-first century. Princeton, New Jersey. XVII, 1966, 504 pages.
3. Кугат Г., Нарита Ф. Как COVID-19 увеличит неравенство в странах с формирующимся рынком и развивающихся странах. URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/2020/10/29/blog-how-covid-19-will-increase-inequality-in-emerging-markets-and-developing-economies> (дата звернення: 12.01.2021).
4. Доклад о человеческом развитии 2019. За рамками уровня доходов и средних показателей сегодняшнего дня: неравенство в человеческом развитии в XXI веке URL: http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019_ru.pdf (дата звернення: 26.01.2021).

Опалько Вікторія Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, e-mail: opalko633@gmail.com

Денисенко Вікторія Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, e-mail: vikaonline@ukr.net

Opalko Viktoriya V., PhD in Economic sciences, Associate Professor, Associate Professor of Economics and International Economic Relations Department, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, e-mail: opalko633@gmail.com

Denysenko Viktoriya O., PhD in Economic sciences, Associate Professor of Economics and International Economic Relations Department, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, e-mail: vikaonline@ukr.net